

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

© 2017 БОНДАРЕВСЬКА О. М.

УДК 005.332.4(477.53)

Бондаревська О. М. Сучасний стан економічної безпеки Полтавської області

Проаналізовано стан економічної безпеки Полтавської області у 2012–2016 роках, який виконано з використанням розробленої методики оцінювання економічної безпеки регіону, в основу якої покладено спільне використання індикативного та функціонального методів. Для оцінювання стану економічної безпеки регіону сформовано з використанням функціонального підходу систему індикаторів, які розподілено за складовими економічної безпеки. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання сформовано з використанням статистичної інформації про соціально-економічний розвиток регіону. Досліджено вплив чинників дестабілізуючого та дестимулюючого характеру на стан економічної безпеки регіону. Зроблено висновок про незадовільний стан економічної безпеки Полтавської області, незважаючи на наявність деяких позитивних тенденцій, які на сьогодні не мають стійкого характеру.

Ключові слова: економічна безпека регіону, індикативний метод, функціональний метод, індикатор, граничне значення, загроза.

Рис.: 7. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 20.

Бондаревська Ольга Миколаївна – аспірантка кафедри фінансів і банківської справи, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка (пр. Першотравневий, 24, Полтава, 36011, Україна)

E-mail: olia.bondarevska@gmail.com

УДК 005.332.4(477.53)

UDC 005.332.4(477.53)

Бондаревская О. Н. Современное состояние экономической безопасности Полтавской области

Проанализировано состояние экономической безопасности Полтавской области в 2012–2016 годах, выполненное с использованием разработанной методики оценивания экономической безопасности региона, которая базируется на совместном использовании индикативного и функционального методов. Для оценивания состояния экономической безопасности региона сформирована с использованием функционального подхода система индикаторов, которые распределены по составляющим экономической безопасности. Информационно-аналитическое обеспечение оценивания сформировано с использованием статистической информации о социально-экономическом развитии региона. Исследовано влияние факторов дестабилизирующего и дестимулирующего характера на состояние экономической безопасности региона. Сделан вывод о неудовлетворительном состоянии экономической безопасности Полтавской области, несмотря на наличие некоторых положительных тенденций, которые в настоящее время не имеют устойчивого характера.

Ключевые слова: экономическая безопасность региона, индикативный метод, функциональный метод, индикатор, предельное значение, угроза.

Рис.: 7. **Табл.:** 1. **Библ.:** 20.

Бондаревская Ольга Николаевна – аспирантка кафедры финансов и банковского дела, Полтавский национальный технический университет им. Ю. Кондратюка (пр. Первомайский, 24, Полтава, 36011, Украина)

E-mail: olia.bondarevska@gmail.com

Bondarevska O. M.

The Current Status of the Economic Security of Poltava Region

The status of economic security of Poltava region in 2012–2016 was analyzed, the analysis was conducted using the developed methodology for assessing economic security of region, which is based on the joint use of indicative and functional methods. In order to assess the status of economic security of region, a system of indicators, divided by economic security components, has been formed using functional approach. The information-analytical provision of assessment has been formed using statistical information on the socio-economic development of the region. The influence of factors of destabilizing and destimulative nature on the status of economic security of the region has been researched. It has been concluded that the economic security of Poltava region is unsatisfactory, despite the existence of some positive tendencies, which at present are not sustainable.

Keywords: economic security of region, indicative method, functional method, indicator, limit value, threat.

Fig.: 7. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 20.

Bondarevska Olha M. – Postgraduate Student, Department of Finance and Banking, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (24 Pershotravnevyi Ave., Poltava, 36011, Ukraine)

E-mail: olia.bondarevska@gmail.com

Національна економічна безпека базується на гармонійному поєднанні інтересів держави та регіону, що забезпечує цілісність економічної системи країни. Загальнодержавний рівень економічної безпеки визначається рівнем регіональних систем, а процес гарантування економічної безпеки держави повинен реалізовуватися з урахуванням і дотриманням безпеки її територіальних одиниць. Посилення ролі регіонів у суспільно-економічному розвитку країни вимагає особливої уваги до забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні.

Сучасний стан і тенденції соціально-економічного розвитку регіонів багато у чому визначаються станом

їхньої економічної безпеки. Отже, виникає необхідність оцінювання стану економічної безпеки регіонів, виявлення регіонів з низьким рівнем економічної безпеки. Оцінки економічної безпеки регіону слугують підставою визначення заходів з її забезпечення, які мають посісти відповідне місце в системі пріоритетів економічного розвитку регіону [10].

Незважаючи на актуальність проблематики оцінювання економічної безпеки регіону, дослідження у цій галузі не можна вважати повними, системними та завершеними. І, перш за все, це стосується вибору методу оцінювання, адже саме він становить основу методики оцінювання економічної безпеки регіону – сукупності

взаємопов'язаних способів і прийомів проведення оцінних операцій. Саме методика оцінювання багато у чому визначає якість оцінок економічної безпеки регіону.

При створенні методичного забезпечення оцінювання економічної безпеки регіону знайшли використання такі методи, як індикаторний [4; 19], функціональний [8], методи відносних темпових показників [8], економічних інструментів [9], експертних оцінок [20], оптимізації [16], скаляризації [17]. Кожному з цих методів притаманні переваги та недоліки, внаслідок чого їх часто використовують спільно.

Проте наявність значної кількості методів, що застосовуються в оцінюванні економічної безпеки регіону, має і зворотній бік: відсутність єдиного підходу до формування системи показників економічної безпеки регіону. У формуванні такого підходу, очевидно, доцільно виходити з уже наявних методичних напрацювань із оцінювання економічної безпеки. Такими сьогодні є Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (затвержені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277) [7]. Для застосування цих Методичних рекомендацій в оцінюванні економічної безпеки регіону потрібні зміни певного характеру, зокрема щодо системи показників економічної безпеки регіону, що, власне, і зроблено за результатами проведеного дослідження. Для підтвердження валідності пропонованого підходу до оцінювання економічної безпеки регіону виконано аналіз стану економічної безпеки Полтавської області.

Метою статті є аналіз стану економічної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр., який виконано з використанням розробленої методики оцінювання економічної безпеки регіону.

В основу розробленої методики оцінювання економічної безпеки регіону покладено спільне використання індикативного та функціонального методів. Для оцінювання стану економічної безпеки регіону сформовано з використанням функціонального підходу систему індикаторів, які розподілено за складовими економічної безпеки (рис. 1). Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання сформовано з використанням статистичної інформації про соціально-економічний розвиток регіонів.

Наданий перелік складових та індикаторів економічної безпеки регіонів не є вичерпним, його можна змінювати як за складовими, так і за індикаторами (залежно від особливостей регіону).

Для оцінювання стану економічної безпеки Полтавської області за 2012–2016 рр. для кожного індикатора визначено граничне значення, з яким зіставлено значення відповідного показника (табл. 1). Результати такого зіставлення складають інформаційне підґрунтя аналізу стану економічної безпеки Полтавської області.

Дані табл. 1 свідчать про знаходження значень низки показників у критичних межах. Зокрема, серед показників мезоекономічної безпеки (рис. 2) у трьох спостерігається відхилення від граничних значень:

індексу валового регіонального продукту у 2012–2015 рр. (0,98–0,95 відповідно), індексу промислової продукції у 2013 р. (0,88), індексу сільськогосподарської продукції у 2012 р. та 2014 р. (0,90 та 0,97 відповідно). Однак у 2016 році всі 8 показників мезоекономічної безпеки перевищують граничне значення, що свідчить про можливі позитивні зміни в економічному розвитку регіону.

З п'яти показників інвестиційно-інноваційної безпеки спостерігається відхилення двох показників від індикаторів (рис. 3): частка промислових підприємств, що впроваджували інновації в загальній кількості промислових підприємств у 2012–2014 рр. (7,4–6,8% відповідно), частка інноваційної продукції в реалізованій промисловій продукції у 2013–2014 рр. (6,5–8,9% відповідно). У 2015–2016 рр. значення всіх показників інвестиційно-інноваційної безпеки перевищували індикатори, що свідчить про наявність позитивних тенденцій у соціально-економічному розвитку регіону.

З чотирьох показників зовнішньоекономічної безпеки значення лише одного знаходиться нижче індикатора – коефіцієнта експортної залежності (у % до ВРП) у 2014–2016 рр. (3,95–1,8 % відповідно) (рис. 4). Порівняно з 2012 р. показник зменшився у 3,7 разу, що свідчить про помітне скорочення зовнішньоторговельної активності підприємств регіону.

З 8 показників фінансової безпеки 5 перебували за межею граничних значень (рис. 5): доходи місцевого бюджету (у % до ВРП) у 2012–2014 рр. (14,7–14,14% відповідно), індекс дефіциту бюджету регіону у 2012–2014 рр. (1,55–0,81 відповідно), питома вага податкових надходжень в загальних доходах місцевого бюджету у 2015–2016 рр. (35,39–39,14 % відповідно), питома вага офіційних трансфертів в загальних доходах місцевого бюджету у 2015–2016 рр. (54,77–50,97 % відповідно), трансферти з державного бюджету (у % до ВРП) протягом усього періоду (5,84–8,08% відповідно). Такі відхилення свідчать про недостатність власних фінансових ресурсів і залежність від трансфертів із державного бюджету.

Критичний стан спостерігається у Полтавській області з демографічною безпекою (рис. 6): протягом усього аналізованого періоду значення трьох із чотирьох показників відхилялися від граничних значень майже у 2 рази: коефіцієнт депопуляції (1,66–1,96 відповідно), загальний коефіцієнт народжуваності (9,97–8,74 відповідно), загальний коефіцієнт смертності (16,5–17,12 відповідно).

Найгірший стан у Полтавській області спостерігається у соціальній безпеці: значення семи показників з восьми протягом усього аналізованого періоду відхиляються у гірший бік (рис. 7). Зокрема, йдеться про рівень тривалого безробіття у працездатному віці (максимальне значення у 2015 р. – 13,49%, мінімальне у 2016 р. – 10%), що більш ніж у 2 рази перевищує відповідний індикатор; видатки зведеного бюджету на освіту (у % до ВРП) скоротились з 4,36% у 2012 р. до 3,52% у 2016 р.; видатки зведеного бюджету на охорону здоров'я (у % до ВРП) майже не змінювались і становили 2,87%

Система індикаторів економічної безпеки регіону	Мезоекономічна безпека	<ul style="list-style-type: none"> – Індекс валового регіонального продукту – Індекс ВРП в розрахунку на одного економічно активного мешканця – Питома вага економічно активного населення у населенні регіону – Індекс промислової продукції – Індекс сільськогосподарської продукції – Індекс роздрібного товарообороту
	Інвестиційно-інноваційна безпека	<ul style="list-style-type: none"> – Капітальні інвестиції (у % до ВРП) – Прямі іноземні інвестиції (у % до ВРП) – Обсяг ПІІ на одного економічно активного мешканця (на кінець року), дол. США – Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації в загальній кількості промислових підприємств – Частка інноваційної продукції в реалізованій промисловій продукції
	Зовнішньо-економічна безпека	<ul style="list-style-type: none"> – Коефіцієнт покриття експортом імпорту – Коефіцієнт експортної залежності – Коефіцієнт імпортової залежності – Питома вага підприємств, що займаються ЗЕД
	Фінансова безпека	<ul style="list-style-type: none"> – Доходи місцевого бюджету (у % до ВРП) – Індекс профіциту/дефіциту бюджету регіону – Індекс витратків бюджету (з урахуванням трансфертів) на 1 мешканця – Співвідношення суми отриманих трансфертів до суми доходів бюджету, перерахованих у ДБ – Відношення податкових і неподаткових надходжень до МБ – Питома вага податкових надходжень у загальних доходах МБ – Питома вага офіційних трансфертів у загальних доходах МБ – Трансферти з державного бюджету (у % до ВРП)
	Соціальна безпека	<ul style="list-style-type: none"> – Співвідношення середньої заробітної плати та прожиткового мінімуму – Співвідношення загальних доходів 10 % найбільш і найменш забезпеченого населення – Рівень безробіття працездатного населення (за методологією МОП) – Рівень тривалого безробіття у працездатному віці – Частка населення з доходами нижче прожиткового мінімуму – Частка витрат на комунальні послуги у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств – Видатки зведеного бюджету на охорону здоров'я (у % до ВРП) – Видатки зведеного бюджету на освіту (у % до ВРП)
	Демографічна безпека	<ul style="list-style-type: none"> – Коефіцієнт депопуляції – Загальний коефіцієнт народжуваності – Загальний коефіцієнт смертності – Коефіцієнт міграції населення

Рис. 1. Система індикаторів економічної безпеки регіону

Таблиця 1

Індикатори економічної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр.

Індикатори	Граничне значення	Значення показників за роками					
		2012	2013	2014	2015	2016	
1	2	3	4	5	6	7	
Мезоекономічна безпека							
1	Індекс валового регіонального продукту	≥ 1	0,98	0,94	0,96	0,95	1,00
2	Індекс ВРП в розрахунку на одного економічно активного мешканця	≥ 1	1,10	1,06	1,09	1,22	1,47
3	Питома вага економічно активного населення у населенні регіону, %	≥ 40	48,33	48,42	47,07	46,15	45,77
4	Індекс промислової продукції	≥ 1	1,11	0,88	1,06	1,46	1,00
5	Індекс сільськогосподарської продукції	≥ 1	0,90	1,20	0,97	1,07	1,03

	1	2	3	4	5	6	7
6	Індекс роздрібного товарообороту	≥ 1	1,14	1,05	1,11	1,12	1,07
Інвестиційно-інноваційна безпека							
1	Капітальні інвестиції (у % до ВРП)	≥ 10	19,99	17,85	15,73	12,73	11,44
2	Прямі іноземні інвестиції (у % до ВРП)	≥ 5	14,75	15,95	29,23	36,66	28,39
3	Обсяг ПІІ на одного економічно активного мешканця (на кінець року), дол. США	≥ 1000	1321,01	1509,35	1525,37	1506,93	1537,21
4	Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації в загальній кількості промислових підприємств, %	≥ 10	7,40	6,90	6,80	16,22	14,00
5	Частка інноваційної продукції в реалізованій промисловій продукції, %	≥ 10	14,40	6,50	8,90	12,97	12,30
Зовнішньоекономічна безпека							
1	Коефіцієнт покриття експортом імпорту, разів	≥ 1	2,27	2,10	1,72	1,59	1,75
2	Коефіцієнт експортної залежності, у % до ВРП	≥ 5	6,65	5,12	3,95	2,31	1,80
3	Коефіцієнт імпортової залежності, % до ВРП	≤ 5	2,94	2,44	2,30	1,45	1,03
4	Питома вага підприємств, що займаються ЗЕД, %	≥ 2,56	3,61	3,57	3,45	3,42	3,78
Фінансова безпека							
1	Доходи місцевого бюджету, у % до ВРП	≥ 16	14,70	14,48	14,14	17,12	16,20
2	Індекс профіциту / дефіциту бюджету регіону	≥ 1, ≤ 1	1,55	1,24	0,81	0,69	0,94
3	Індекс видатків бюджету (з урахуванням трансфертів) на одного мешканця	≥ 1	1,23	1,01	1,09	1,39	1,35
4	Співвідношення суми отриманих трансфертів до суми доходів бюджету, перерахованих у ДБ	≥ 1	57,70	23,47	85,91	24,87	39,98
5	Відношення податкових і неподаткових надходжень до місцевого бюджету, %	4:1	6,13	7,43	9,24	5,68	6,62
6	Питома вага податкових надходжень в загальних доходах місцевого бюджету, %	≥ 40	44,90	43,64	44,15	35,39	39,14
7	Питома вага офіційних трансфертів в загальних доходах місцевого бюджету, %	≤ 50	43,98	42,00	47,54	54,77	50,97
8	Трансферти з державного бюджету, у % до ВРП	≥ 15	5,84	5,56	5,40	6,52	8,08
Соціальна безпека							
1	Співвідношення середньої заробітної плати та прожиткового мінімуму, разів	3:1	2,73	2,68	2,70	2,84	4,06
2	Співвідношення загальних доходів 10% найбільш і найменш забезпеченого населення, разів	≤ 4,5	3,31	3,67	3,50	2,57	-
3	Рівень безробіття працездатного населення (за методологією МОП), %	≤ 10	8,60	8,20	11,50	12,10	12,90
4	Рівень тривалого безробіття у працездатному віці (відношення чисельності безробітних понад шість місяців до загальної чисельності безробітних), %	≤ 5%	10,70	11,84	11,55	13,49	10,00
5	Частка населення з доходами нижче прожиткового мінімуму, %	≤ 10-20%	9,90	5,90	7,40	5,10	-
6	Частка витрат на комунальні послуги у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств, %	≤ 15%	10,65	10,12	10,79	11,00	18,80
7	Видатки зведеного бюджету на охорону здоров'я, % до ВРП	≥ 7	2,87	2,98	2,92	3,22	2,43
8	Видатки зведеного бюджету на освіту, % до ВРП	≥ 7	4,36	4,32	4,11	4,38	3,52
Демографічна безпека							
1	Коефіцієнт депопуляції (відношення померлих до народжених), %	≤ 1	1,66	1,70	1,71	1,82	1,96

	1	2	3	4	5	6	7
2	Загальний коефіцієнт народжуваності, проміле	≥ 15	9,97	9,80	10,01	9,37	8,74
3	Загальний коефіцієнт смертності, проміле	≤ 8	16,50	16,70	17,10	17,03	17,12
4	Коефіцієнт міграції населення, %	≤ 10	0,01	0,03	0,07	0,07	-0,01

Джерело: розроблено автором на основі [1–3; 5; 6; 11–15; 18].

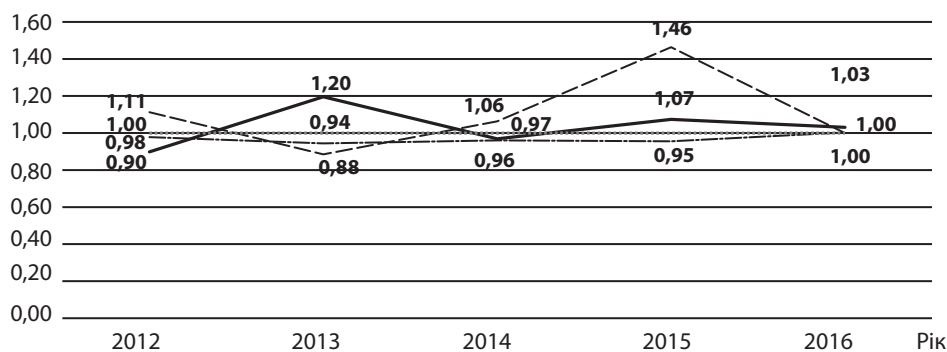

Рис. 2. Відхилення значень показників мезоекономічної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр. від індикаторів

Джерело: розроблено автором на основі [5; 14; 18].

Рис. 3. Відхилення значень показників інвестиційно-інноваційної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр. від індикаторів

Джерело: розроблено автором на основі [3; 14; 17].

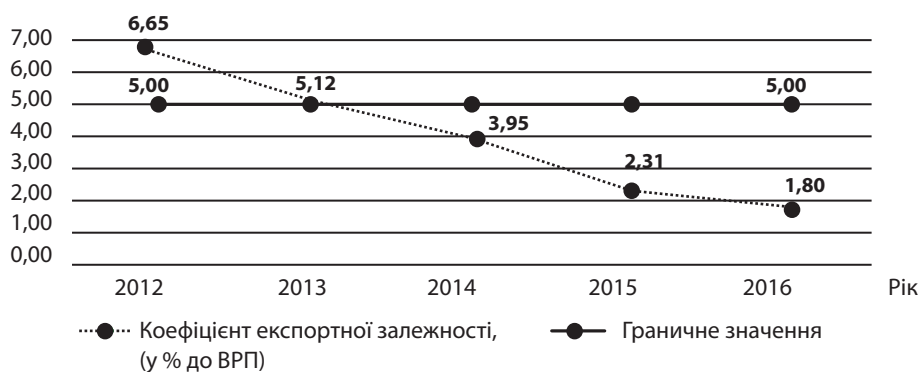

Рис. 4. Відхилення значень показників зовнішньоекономічної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр. від індикаторів

Джерело: розроблено автором на основі [6; 14; 18].

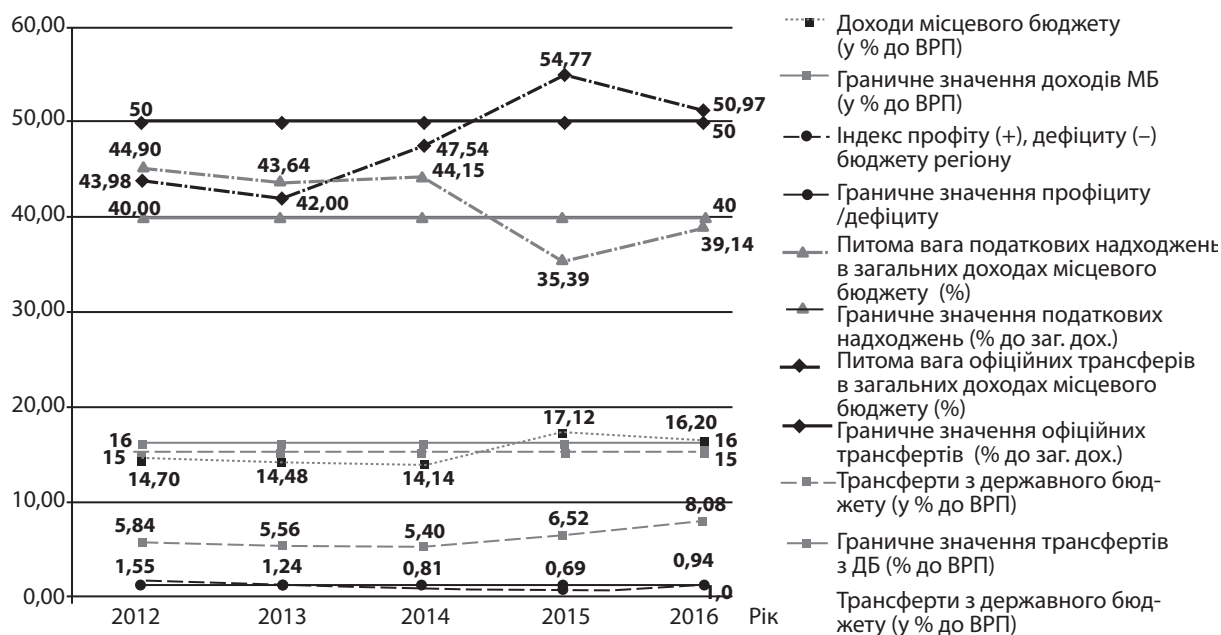

Рис. 5. Відхилення значень показників фінансової безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр. від індикаторів

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 11–13; 15].

Рис. 6. Відхилення показників демографічної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр. від індикаторів

Джерело: розроблено автором на основі [5; 14; 18].

у 2012 р. та 2,43 % у 2016 р. Протягом 2012–2015 рр. показник співвідношення середньої заробітної плати та прожиткового мінімуму не досягав граничного значення (2,73–2,84 % відповідно), але у 2016 році перевищив його і становив 4,06. У 2014–2016 рр. рівень безробіття працездатного населення вийшов за межу граничного значення (11,5–12,9 % відповідно), відбулося зростання показника майже на 50% порівняно з 2012 роком.

У 2016 р. відбулося різке зростання частки витрат на комунальні послуги у загальному обсязі споживчих грошових витрат домогосподарств (18,8 %) порівняно з попередніми роками (10,65 % у 2012 р.). Значення показника перевищило індикатор на 3,8 %. Наведені дані свідчать про зниження рівня життя і добробуту населення, що є джерелом зростання соціальної напруги в регіоні.

Отже, через вплив низки потужних чинників дестабілізуючого та дестимулюючого характеру можна стверджувати про явно незадовільний стан економічної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр. Так, негативні відхилення значень показників мезоекономічної безпеки від індикаторів викликаний зменшенням обсягів промислового, сільськогосподарського виробництва та будівельних робіт через уповільнення ділової активності та прибутковості господарюючих суб'єктів, зношеності основних виробничих фондів, високої енерго- та матеріалоемності виробництва, залежності від технологічного імпорту й імпорту стратегічних ресурсів (нафта, газ, електроенергія), цінової нестабільності, що стало причиною різкого зростання собівартості продукції. Негативно вплинула на економічну безпеку Полтавської області структурна деформова-

Рис. 7. Відхилення показників соціальної безпеки Полтавської області у 2012–2016 рр. від індикаторів

Джерело: розроблено автором на основі [5; 14; 18].

ність економіки регіону, про що свідчить позитивна динаміка в ресурсодобувних галузях, яка супроводжується від'ємною динамікою обсягів виробництва в наукомістких галузях.

На стан економічної безпеки Полтавської області негативно вплинуло падіння у 2012–2014 рр. інноваційної активності підприємств регіону внаслідок обмеженості власних фінансових можливостей, відсутності пільгового кредитування інноваційних потреб, невідповідності напрямів фінансування вимогам структурної модернізації виробництва, скорочення науково-технічного потенціалу. Результатом впливу зазначених чинників є зниження частки інноваційної продукції в реалізованій промисловій продукції. Однак починаючи з 2015 р. всі показники інвестиційно-інноваційної складової економічної безпеки Полтавської області перевищували граничні значення, що свідчить про прискорення темпів інноваційного розвитку регіону.

Послаблення з 2014 р. економічної безпеки Полтавської області у зовнішньоекономічній складовій зумовлено, з одного боку, неспроможністю регіональних експортерів повною мірою компенсувати втрачений ринок РФ, а з іншого – неоднозначною ситуацією у сфері зовнішньої торгівлі з країнами ЄС, де значною проблемою залишається зволікання на підприємствах Полтавщини з переходом на технічні стандарти ЄС, що зумовило домінування у товарній структурі області аграрної сировини та продовольчої продукції.

Особливо тривожною ситуація в економічній безпеці у Полтавській області спостерігалася у 2012–2014 рр. у фінансовій складовій:

- ✦ відбулося зменшення надходжень до місцевого бюджету (традиційно понад 40 % у доходах становили податкові надходження та офіційні трансферти);
- ✦ витатки бюджету перевищили доходну частину, що викликало значний дефіцит бюджету (1266,9, 1564,9 та 1264,92 млн грн відповідно).

Проте починаючи з 2015 р. показники фінансової складової економічної безпеки Полтавської області завдяки впровадженню бюджетної децентралізації продемонстрували позитивну динаміку:

- ✦ зросла доходна частина місцевого бюджету і, як наслідок, отримано профіцит бюджету (870,84 млн грн у 2015 році і 817,86 млн грн у 2016 році);
- ✦ відбулися зміни у структурі надходжень до місцевих бюджетів за рахунок зменшення питомої ваги податкових надходжень на користь офіційних трансфертів із державного бюджету.

Тобто головним завданням у забезпеченні економічної безпеки Полтавської області є утримання стабілізації ситуації у фінансовій складовій за рахунок стійкого фінансового зростання.

Протягом аналізованого періоду негативно на стані економічної безпеки Полтавській області позначилася соціальна складова: загальний спад виробництва зумовив зменшення грошових доходів населення, зміну структури доходів і витрат і зрештою – збільшення частки населення з доходами, що нижче прожиткового мінімуму. Своєю чергою, зменшення доходів населення та обмеження його купівельної спроможності негативно вплинуло на виробничу діяльність підприємств регіону,

продукція більшості з яких представлена на регіональному ринку.

Суттєвою загрозою економічній безпеці Полтавської області, що вже актуалізувалася, є втрата трудового потенціалу населення через активну трудову міграцію працездатного населення. З іншого боку, складності у виробничому комплексі регіону призвели до зростання рівня безробіття, в т.ч. тривалого, та неефективної структури зайнятості.

Про незадовільний стан соціальної складової економічної безпеки Полтавської області свідчать показники витрат на охорону здоров'я (за аналізований період рівень цього показника не перевищив 3 % валового регіонального продукту), витрат на освіту (за аналізований період рівень цього показника знаходився на рівні 4 % ВРП). І хоча низькі значення цих показників мають пояснення – нестача фінансування, проте такі низькі витрати на головні складові соціальної безпеки регіону є підставою розглядати їх сьогодні як суттєві загрози економічній безпеці Полтавської області.

Загрозливою є ситуація у демографічній складовій економічної безпеки Полтавської області, яка є результатом низки негативних процесів, що перебігають вже давно, але поки ще залишаються поза увагою регіонального менеджменту. До такої ситуації призвели зменшення чисельності населення, зростання темпів його депопуляції, деформації статеві-вікової структури населення, зменшення тривалості життя, надмірне демографічне навантаження працездатного населення на працездатне, відсутності ефективних механізмів впливу на міграційні процеси.

ВИСНОВКИ

За результатами оцінювання економічної безпеки Полтавської області, у 2012–2016 рр. із використанням розробленої системи індикаторів слід констатувати її незадовільний стан, незважаючи на наявність деяких позитивних тенденцій, які поки ще мають нестійкий характер. Про це свідчить наявність відхилень значень показників усіх складових економічної безпеки регіону від індикаторів. Причини такого відхилення відомі, про них багато пишуть у наукових публікаціях з регіоналістики. Проте в отриманих оцінках складових економічної безпеки Полтавської області вплив цих причин, які є всі підстави розглядати як загрози економічній безпеці регіону, є очевидним. Деякі з цих загроз під силу якщо не усунути, то зменшити наслідки їхньої реалізації, регіональній владі. Але більшість загроз лежить у площині регіональної політики держави. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз виконання планових показників доходів бюджету області (без врахування міжбюджетних трансфертів) у 2012–2016 рр. URL: <http://finpl.gov.ua>
2. Аналіз виконання планових показників доходів бюджету Полтавської області по місцевих податках у 2012–2016 рр. URL: <http://finpl.gov.ua>
3. Аналіз стану інвестиційної діяльності Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей та практич-

ні рекомендації щодо поліпшення інвестиційного середовища. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Analysis-of-Investment-Preactivities_Report_26052016_Last.pdf

4. **Гуменюк А. М.** Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія. Київ: НІСД, 2014. 468 с.

5. Довідка про економічний і соціальний розвиток Полтавської області за 2012–2016 рр. URL: <http://www.adm-pl.gov.ua>

6. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Наказ Міністерства економічного розвитку «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. № 1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

8. **Сухоруков А. І., Харазішвілі Ю. М.** Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ: НІСД, 2012. 368 с.

9. **Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П., Литвин В. М.** Національна безпека України: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2007. 614 с.

10. **Онищенко В. О., Завора Т. М., Чепурний О. В.** Соціально-економічна безпека регіону: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Полтава: ПолтНТУ, 2015. 274 с.

11. Офіційний сайт Департаменту фінансів ПОДА. URL: <http://finpl.gov.ua>

12. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://www.minfin.gov.ua>

13. Офіційний сайт ГУ ДКС у Полтавській області URL: <http://www.treasury.gov.ua/reg/control/pol/uk>

14. Офіційний сайт ГУ статистики у Полтавській області. URL: <http://pl.ukrstat.gov.ua/>

15. Офіційний сайт Територіальних органів ДФС у Полтавській області. URL: <http://sfs.gov.ua>

16. **Розен В. П., Иншеков Е. Н., Мильниченко С. М.** Рейтинговая оценка экономического и энергетического комплекса региона. *Проблемы региональной энергетики*. 2011. № 1 (15). С. 84–89.

17. Словарь по кибернетике/под ред. В.С. Михалевича. Киев: Гл. ред. УСЭ им. М. П. Бажана, 1989. 751 с.

18. Статистичний збірник «Регіони України»: в 2 ч. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

19. **Сухоруков А. І., Данилишин Б. М.** Система економічної безпеки держави. Київ: Стило, 2009. 685 с.

20. **Шлемко В. Т., Білько І. Ф.** Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія. Київ: НІСД, 1997. 144 с.

Науковий керівник – Онищенко В. О., доктор економічних наук, професор, ректор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

REFERENCES

“Analiz stanu investytsiinoi diialnosti Vinnytskoi, Zaporizkoi, Ivano-Frankivskoi ta Poltavskoi oblastei ta praktichni rekomendatsii shchodo polipshennia investytsiinoho seredovyshcha” [Analysis of the investment activity of Vinnytsia, Zaporizhzhya, Ivano-Frankivsk and Poltava regions and practical recommendations for improving the investment environment]. http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/Analysis-of-Investment-Preactivities_Report_26052016_Last.pdf

“Analiz vykonannia planovykh pokaznykh dokhodiv biudzhetu oblasti (bez vrakhuvannia mizhbudzhetykh transfertiv) u 2012-2016 rr.” [Analysis of the implementation of planned regional budget revenues (excluding intergovernmental transfers) in 2012-2016]. <http://finpl.gov.ua>

"Analiz vykonannia planovykh pokaznykiv dokhodiv biudzhetu Poltavskoi oblasti po mistsevykh podatках u 2012-2016 rr." [Analysis of implementation of planned budget revenues of the Poltava region for local taxes in 2012-2016]. <http://finpl.gov.ua>

"Dovidka pro ekonomichni i sotsialnyi rozvytok Poltavskoi oblasti za 2012-2016 rr." [Reference on the economic and social development of the Poltava region for 2012-2016]. <http://www.adm-pl.gov.ua>

Humeniuk, A. M. *Bezpeka strukturno-instytutsionalnoi transformatsii ekonomiky rehionu: teoretychni osnovy ta prykladni aspekty* [The security of the structural and institutional transformation of the region's economy: the theoretical foundations and applied aspects]. Kyiv: NISD, 2014.

[Legal Act of Ukraine] (2013). http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

Ofitsiyni sait Departamentu finansiv PODA. <http://finpl.gov.ua>
Ofitsiyni sait HU DKS u Poltavskii oblasti. <http://www.treasury.gov.ua/reg/control/pol/uk>

Ofitsiyni sait HU statystyky u Poltavskii oblasti. <http://pl.ukrstat.gov.ua/>

Ofitsiyni sait Ministerstva finansiv Ukrainy. <https://www.minfin.gov.ua>

Ofitsiyni sait Terytorialnykh orhaniv DFS u Poltavskii oblasti. <http://sfs.gov.ua>

Onyshchenko, V. O., Zavora, T. M., and Chepurnyi, O. V. *Sotsialna bezpeka rehionu: teoretychni ta prykladni aspekty* [Social

security of the region: theoretical and applied aspects]. Poltava: PoltNTU, 2015.

"Rehiony Ukrainy" [Regions of Ukraine]. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Rozen, V. P., Inshekov, Ye. N., and Mylnichenko, S. M. "Reytingovaya otsenka ekonomicheskogo i energeticheskogo kompleksa regiona" [Rating evaluation of the region's economic and energy complex]. *Problemy regionalnoy energetiki*, no. 1 (15) (2011): 84-89.

Shlemko, V. T., and Binko, I. F. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist i napriamky zabezpechennia* [Economic security of Ukraine: the essence and directions of provision]. Kyiv: NISD, 1997.

Slovar po kibernetike [Dictionary of cybernetics]. Kyiv: Gl. red. USE im. M. P. Bazhana, 1989.

Sukhorukov, A. I., and Danylyshyn, B. M. *Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy* [System of economic security of the state]. Kyiv: Stylos, 2009.

Sukhorukov, A. I., and Kharazishvili, Yu. M. *Modeliuvannia ta prohnozuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy* [Modeling and forecasting of socio-economic development of regions of Ukraine]. Kyiv: NISD, 2012.

Sytnyk, H. P. et al. *Natsionalna bezpeka Ukrainy: teoriia i praktyka* [National Security of Ukraine: Theory and Practice]. Kyiv: Kondor, 2007.

"Zovnishnyoekonomichna diialnist" [Foreign economic activity]. <http://www.ukrstat.gov.ua>